

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 95/2020

Opiskelijan ohjauksen ulottuvuudet osaamisperustaisessa koulutuksessa

Perunka Sirpa, Happo Iris

30.11.2020 ::

Koulutuksen osaamisperustainen toteutus edistää opiskelijan ohjauksen yksilöllisyyttä ja vahvistaa ohjausprosessin dynaamista luonnetta. Yhtä ainoaa, jokaiseen tilanteeseen sopivaa ratkaisumallia ei ole, vaan ohjaustilanteet vaihtelevat koko ajan. Ohjauksen tavoite on tukea opiskelijaa saavuttamaan vaadittava osaaminen ja kehittymään autonomiseksi toimijaksi.

Ohjaus osaamisperustaisessa koulutuksessa

Yksi osaamisperustaisen koulutuksen kulmakivistä on opiskelijan osallisuus omien opintojensa suunnitteluun ja toteutukseen hänen yksilöllisen osaamisensa ja aikataulunsa mukaan. Tämä tarkoittaa sitä, että opiskelija voi aidosti vaikuttaa siihen, miten, missä ja milloin hän hankkii osaamista ja osoittaa saavutetun osaamisensa. Osaamisperustaisuuden reunaehdot asettaa koulutuksen järjestäjä. Nämä tulevat näkyviin opetus- ja toteutussuunnitelmissa. Reunaehtojen puitteissa opettajat ohjaavat opiskelijoiden henkilökohtaisia opintopolkujia. Se, mitä osallisuuden ja osaamisperustaisen koulutuksen ohjaus merkitsee käytännön toimintoina, vaihtelee opettajan henkilökohtaisen ohjauskäsityksen mukaan. [\[1\]](#)

Ohjauksen perustana olevaa henkilökohtaista ohjauskäsitystään voi pohtia esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

- **Miten haluan tukea** opiskelijoiden osallisuutta ja toteuttaa osaamisperustaisuutta?
- **Miten ohjaukseni tukee** opiskelijoiden osallisuutta ja osaamisperustaisuutta?
- **Miten voin hyödyntää yhteisön tukea** opiskelijoiden osallisuuden tukemiseen ja osaamisperustaiseen ohjaukseen? (Mukaillen [\[2\]](#) [\[3\]](#) [\[4\]](#).)

Opiskelijan osallisuuden mahdollistaminen ja osaamisperustaisen koulutuksen toimeenpano ovat yhteydessä ohjauksen kontekstiin. Mahdollisuudet niiden aitoon toteutumiseen voivat vaihdella opiskelijan opintojen aikana monista eri syistä. Merkittävä tekijä osallisuuden ja osaamisperustaisuuden toteutumiselle on opettajan oma ajattelu ja sen pohjalta muotoutuva ohjaustoiminta. Keskeinen kysymys on, ovatko opettajan käyttämät opetus- ja ohjausmenetelmät sellaisia, että opiskelijan osallisuus oman opintopolkunsa suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä osaamisperustaisuus toteutuvat. Koulutuksen järjestäjän rakenteet voivat mahdollistaa osallisuuden ja osaamisperustaisuuden, mutta jos opettajalla ei itsellä ole tietoisuutta osallisuuden merkityksestä ja sen edistämisestä, niin osallisuus ja osaamisperustaisuus eivät välttämättä toteudu.

Opiskelijan ohjauksen yksilöllisyys ja oikea-aikaisuus

Opiskelijan osaamistarpeesta lähtevä henkilökohtainen osaamisen kehittämisprosessi edellyttää yksilöllistä ja oikea-aikaista ohjausta. Ammatillisessa kasvussa voidaan tunnistaa yhtenäisiä kehittymisen vaiheita, mutta ne ilmenevät jokaisella opiskelijalla omalla yksilöllisellä tavalla. Oppimisen ohjaajalta edellytetään kykyä arvioida ja tunnistaa kunkin opiskelijan ammatillisen kasvun vaiheita ja ohjata hänen kehittymistään yksilöllisten

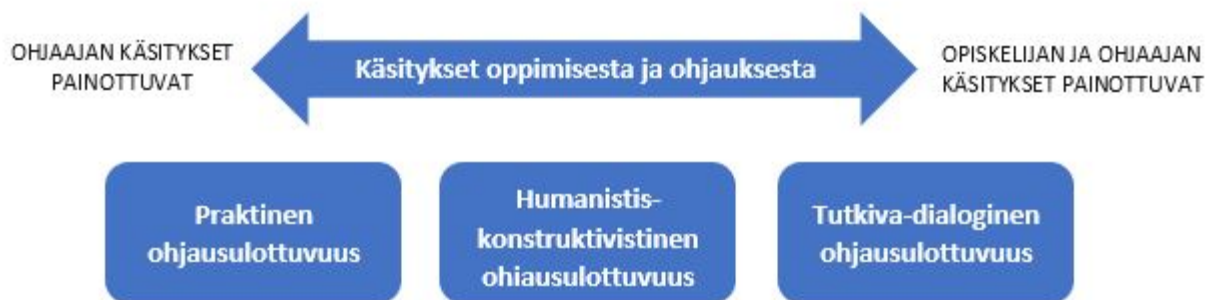
tarpeiden mukaan. Ohjaajan tulee tunnistaa opiskelijan ohjaustarve ja valita kullekin opiskelijalle juuri hänelle sopiva ohjausmuoto. (Kuva 1.)

KUVA 1. Opettaja valitsee ohjausmuodon opiskelijan ohjauksen tarpeen mukaan (kuva: Oulun ammattikorkeakoulu)

Perunka ^[5] on selvittänyt opettajaopiskelijoiden opetusharjoittelun ohjausta ja kehittänyt tutkimuksessaan ohjauksen mallin, jonka pohjalta voidaan tarkastella ammatillisen kasvun ohjausta myös yleisemmin. Ohjaavien opettajien haastattelun tuloksena muodostetuissa ohjausulottuvuuksissa ohjaus on luokiteltu kolmeen ulottuvuuteen, joissa opiskelijan ja ohjaajan käsitykset tiedosta, oppimisesta ja ihmisestä painottuvat eri tavoin.

- **Praktisessa ohjausulottuvuudessa** ohjauksessa painottuvat opettajan/ohjaajan normatiiviset ohjeet. Ohjaus rakentuu voittopuoleisesti sen mukaan, mikä on ohjaajan käsitys tiedosta ja toiminnasta. Praktinen ohjausulottuvuus on tyypillistä etenkin opintojen alussa ja käytännön taitojen ohjaamisessa.
- **Humanistis-konstruktivistisessa ohjauksessa** ohjaaja pyrkii tukemaan opiskelijan reflektointia ja autonomisuutta avoimin ja pohtimaan ohjaavin kysymyksiin. Tällöin ohjaaja haluaa ohjata opiskelijaa tiedostamaan omaan toimintaansa ja sen perusteita suunnaten pohdintaa ohjaajan tärkeiksi kokemuksiin asioihin.
- **Tutkivan dialogisessa ohjauksessa** ohjaaja ja opiskelija kohtaavat toisensa tasavertaisina. He pyrkivät dialogisessa keskustelussaan tarkastelemaan oppimis- ja opetustilanteita ilmiönä ja kehittämään esimerkiksi uusia pedagogisia ratkaisuja opiskelijoiden oppimisen edistämiseksi. Tällaisessa ohjaustilanteessa sekä opettajan että opiskelijan käsitykset ilmiöstä ovat yhteydessä siihen, miten ohjaus rakentuu. (Kuvio 1.) ^[5]

KUVIO 1. Ohjauksen ulottuvuudet (ks. [51])

Osaamisperustaisuus ja osallisuutta edistävä pedagogiikka mahdollistavat yksilöllisten opintopolkujen toteutumisen. Ohjaus kohdistuu tällöin jokaisen opiskelijan juuri sen hetkiseen henkilökohtaiseen kehittymisen vaiheeseen. Kun opiskelija voi vaikuttaa omaan opintopolkuunsa, niin ohjaustilanteessa vaikuttavat myös hänen käsityksensä oppimisesta ja osaamisen kehittymisestä. Ohjaustilanteessa painottuvat näin ollen humanistis-konstruktivistinen ja tutkiva-dialoginen ohjausulottuvuus.

Ohjauksen monimuotoisuus yksilöllisen kehittymisen tukena

Oikea-aikainen ohjaus osaamisperustaisessa koulutuksessa tarkoittaa opiskelijan juuri sen hetkisestä tarpeesta lähtevää ohjausta. Osaamisperustaisessa koulutuksessa, jossa opiskelijan opinnot henkilökohtaistetaan, opintojen alkuvaiheessa ohjausta tarvitaan erityisesti oman osaamisen tunnistamiseen. Oman osaamisen ja kehittymisen tiedostaja on opiskelija itse, koska arvioinnin kohteena on juuri hänen kehittymisensä. Tätä kehittymistä ei voi nähdä ulkoapäin. Opintojen alkuvaiheessa myös itseohjautuvuus vaatii kehittyäkseen ohjausta, jolloin opiskelija voi tarvita praktisen ulottuvuuden mukaista ohjausta.

Parhaimmillaan ohjaus tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuden kehittää omaa toimintaansa. Ohjaus tukee reflektiivistä itsearviointia, rakentavaa itsetietoisuutta ja omien voimavarojen vahvistumista. Tämä puolestaan edellyttää ohjaajalta oman toiminnan kriittistä tiedostamista, sillä ohjaussuhteeseen voi liittyä myös vallankäyttöä, joka pahimmillaan estää opiskelijan kehittymisen autonomiseksi toimijaksi (ks. [61] [71]).

Oulun Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa on toimeenpantu osaamisperustaista koulutusta kaikkien opiskelijoiden opinnoissa vuodesta 2016 lähtien. Opinnot toteutuvat opiskelijan osaamistarpeesta lähtevänä henkilökohtaisena osaamisen kehittämisen prosessina. Opiskelijoiden kokemuksia opiskelusta on kerätty ja tutkittu monin eri tavoin. Hapon ja Perungan [81] ammatillisilta opettajaopiskelijoilta keräämästä haastatteluaineistosta selviää, että erityisesti opettajaopintojen alkuvaiheessa opiskelija voi tarvita praktisen ulottuvuuden mukaista ohjausta. Opettajaopiskelijat kuvasivat opintojensa alkuvaiheen kokemuksiaan ja ajatuksiaan seuraavasti:

No sehän olis ollut helpoin reitti, että joku olis tullu ja kaatanut sen tiedon...

Opintojen edetessä opiskelijoiden ymmärrys osaamisperustaisuudesta selkiytyy ja itseohjautuvuus lisääntyy, jolloin ohjauksessa painottuu humanistis-konstruktivistinen ohjaus.

Sitte kun siihen pääs jyvälle, että sen saa käytännössä ite päättää, että millä tavalla minä tämän osaamisen osoittamisen teen, niin siitä lähtien oli kohtuullisen helppoa edetä. Että ymmärsin siinä, että mikä on se pointti.

Opiskelijoiden osaamisen kehittyessä tutkiva-dialoginen ohjaus lisääntyy ohjaajan ja opiskelijan välisessä ohjaustapaamisessa.

Käytiin tiukkojakin keskusteluja, jos ajatellaan ihan erilailla asiasta. Eihän kummankaan kommentti ole väärin, mutta tiukkoja keskustelua siitä, että miten se nyt menee.

Osaamisperustaisessa koulutuksessa ohjauksen ulottuvuudet painottuvat näin ollen opiskelijan ohjaustarpeen mukaan. Tavoitteena kuitenkin on, että opiskelija osallistuu omien opintojensa suunnitteluun ja toteuttamiseen ja niihin liittyviin valintoihin yhä enemmän opintojen edetessä, ja ohjauksessa painottuu yhä enemmän vastavuoroinen vuorovaikutus opiskelijan ja ohjaajan välillä.

Yhteenveto

Opiskelijoiden osallisuuden taso ja valmius ottaa vastuuta omasta kehittymisen prosessistaan ohjaavat osaamisperustaisuuden toimeenpanoa. Opiskelijan ohjaustarpeet vastaavasti määrittävät ohjauksen muotoa. Osallisuus tukee opiskelijoiden oman toiminnan tiedostamista ja vastuun ottamista omasta oppimisestaan ja kehittymisestään. Ohjaajan osaamiseen puolestaan liittyy se, miten hän tiedostaa oman toimintansa perustana olevat käsitykset niin oppimisesta, tiedosta kuin ihmisestä. Taitava ohjaaja valitsee opiskelijan kehittymistä tukevan ohjausmuodon, jolloin ohjaustilanteeseen valikoituu tarkoituksenmukainen ja opiskelijalle sopiva ohjauksen ulottuvuus: praktinen, humanistis-konstruktivistinen tai tutkiva-dialoginen ohjaus ^[5]. Opettajan ohjaustyössä nämä ohjauksen ulottuvuudet kuitenkin harvoin toteutuvat täysin erillään toisistaan, vaan opettaja toteuttaa näitä muotoja limittäin tilanteen mukaan. Tärkeintä on tarjota jokaiselle opiskelijalle juuri hänen tarvitsemaansa ohjausta oikea-aikaisesti ja hänelle sopivassa muodossa.

Lähteet

1. [^]Karjalainen, A. (toim.) 2018. Osaamisen opettaja. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 56. Hakupäivä 19.10.2020.
<http://urn.fi/urn:isbn:978-951-597-160-9>
2. [^]Happo, I. & Perunka, S. 2019. Sanoista tekoihin – Osaamispuheesta opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämisen käytänteisiin Oulun ammatillisessa opettajakorkeakoulussa. Teoksessa H. Alaniska (toim.) Pohjoista laatua. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 85. Hakupäivä 16.10.2020.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019112243744>
3. [^]Perunka, S. & Happo, I. 2018. Osallistava pedagogiikka jakaa vallan ja vastuun. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 1. Hakupäivä 16.10.2020.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201801101177>
4. [^]Shier, H. 2001. Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. *Children & Society* 15 (2), 107–117. Hakupäivä 16.10.2020.
<https://doi.org/10.1002/chi.617>
5. [^]^{abcd}Perunka, S. 2015. "Tässä on hyvä syy ammatillisesti keskustella". Ohjaavien opettajien käsityksiä opetusharjoittelun ohjauksesta ammatillisessa opettajankoulutuksessa. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Hakupäivä 29.10.2020.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-851-0>
6. [^]Kiviniemi, K. 2003. Opetusharjoittelun tulkintakehykset – miten opiskelijat tulkitsevat harjoittelutilanteen? Teoksessa R. Silkelä (toim.) Tutkimuksia opetusharjoittelun ohjauksesta. Suomen harjoittelukoulujen vuosikirja 1. Joensuu: Suomen harjoittelukoulut, Joensuun yliopistopaino, 61–72.
7. [^]Lauriala, A. & Kukkonen, M. 2005. Ammatillisen identiteetin rakentuminen harjoittelusituaatioissa. Teoksessa P. Väisänen & P. Atjonen (toim.) Kohtaamisia ja kasvun paikkoja opetusharjoittelussa: vuoropuhelua ohjauksen kehittämisestä. Suomen harjoittelukoulujen vuosikirja 3. Joensuu: Suomen harjoittelukoulut, 91–107.
8. [^]Happo, I. & Perunka, S. Oulun ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Julkaisematon haastattelumateriaali vuosilta 2017–2019.

Metatiedot

Nimeke: Opiskelijan ohjauksen ulottuvuudet osaamisperustaisessa koulutuksessa

Tekijä: Perunka Sirpa; Happo Iris

Aihe, asiasanat: ammatillinen opettajankoulutus, korkea-asteen koulutus, ohjaus (neuvonta ja opastus), osaamisperusteisuus

Tiivistelmä: Opiskelijan osallisuus oman opintopolkunsa suunnitteluun ja toteutukseen edistää osaamisperustaisen koulutuksen toteutumista. Osallisuutta tukee opiskelijan tarpeista lähtevä yksilöllinen ohjaus. Jotta opiskelijoiden osallisuus omien opintojen suunnitteluun ja toteutukseen mahdollistuu, tulee henkilökohtaista ohjausta olla tarjolla. Ohjauksen tavoite on tukea opiskelijaa saavuttamaan vaadittava osaaminen ja kehittymään autonomiseksi toimijaksi. Yhtä ainoaa, jokaiseen tilanteeseen sopivaa ratkaisumallia ei ole, vaan ohjauksessa toteutuvat erilaiset ohjausulottuvuudet: praktinen, humanistis-konstruktivistinen ja tutkiva-dialoginen ohjausulottuvuus. Oulun ammatillisen opettajakorkeakoulun opiskelijoiden haastattelujen perusteella ohjaustarpeet vaihtelevat yksilöllisesti muun muassa osaamisen ja opintojen vaiheen mukaan.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2020-11-30

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2020111390326>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Perunka, S. & Happonen, I. 2020. Opiskelijan ohjauksen ulottuvuudet osaamisperustaisessa koulutuksessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 95. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2020111390326>.